

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника

Сливка Р.Р., Венгерчук С.М.

**РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІЧНА
ГЕОГРАФІЯ СВІТУ**

КРАЇНИ АЗІЇ

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

ДЛЯ СТУДЕНТІВ ІНСТИТУТУ
ПРИРОДНИЧИХ НАУК
(СПЕЦІАЛЬНІСТЬ - ГЕОГРАФІЯ)

Івано-Франківськ
«Симфонія форте»
2017

Сливка Р.Р., Венгерчук С.М. Регіональна економічна географія світу. Методичні рекомендації для студентів інституту природничих наук (спеціальність - географія). – Івано-Франківськ: Симфонія форте, 2017 – 35с.

Рецензенти:

Іванов Є.І., кандидат географічних наук, Львівський національний університет ім. І.Франка.

Сав'юк М.І., кандидат геолого-мінералогічних наук, Прикарпатський національний університет ім. В.Стефаника

Посібник ставить за мету розкрити регіональні особливості територіальної організації світового господарства. Завдання посібника полягає у тому, щоб виробити навички самостійної роботи з навчальним матеріалом. Він містить ряд таблиць, графічних схем і картосхем, які покращують уявлення студентів про просторові процеси в світовому господарстві і полегшують сприйняття географічного фактажу. Матеріали посібника можуть використовуватися для підготовки практичних робіт, написання рефератів, контрольних, курсових, бакалаврських та дипломних робіт з даної проблематики.

*Схвалено на засіданні кафедри географії та природознавства Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника
(протокол № 2 від 18 вересня 2014 року)*

*Рекомендовано до друку рішенням Вченої ради Інституту природничих наук
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

Практична робота №1

Економічна географія країн Азії

1. На контурній карті Азії способом якісного фону відобразити:

- типологію країн за рівнем соціально-економічного розвитку;
- регіональний поділ;
- участь країн в міжнародних організаціях;
- типологію країн за критерієм ВВП на одну особу.

2. За типовим планом дати характеристику країн: Китаю, Індії, Японії, Казахстану.

3. Виконати творче завдання:

Особливості розвитку однієї з країн Азії (за вибором).

4. Опрацювати географічну номенклатуру “Міста-мільйонери Азії”:

Південно-Західна Азія – Амман, Анкара, Багдад, Баку, Бейрут, Бурса, Гуджранвала, Дамаск, Джадда, Ель-Кувейт, Ер-Ріяд, Єрewan, Ізмір, Ісфаган, Мешхед, Сана, Стамбул, Тбілісі, Тебріз, Тегеран, Халеб, Шіраз.

Південна Азія – Адана, Ахмадабад, Бангалор, Бхопал, Ваходара, Гайдарабад, Гайдарабад, Дакка, Делі, Джайкур, Індаур, Кабул, Кальян, Канпур, Карачі, Колката, Лакхнау, Лахор, Лудхіяна, Мумбаї, Нагпур, Пешавар, Пуна, Равалпінді, Сурат, Фейсалабад, Ченнаї, Чіттагонг.

Південно-Східна Азія – Бангкок, Бандунг, Джакарта, Кесон-Сіті, Куала-Лумпур, Маніла, Медан, Палембанг, Сема ранг, Сінгапур, Сурабая, Уджунгпанданг, Ханой, Хошімін, Янгол.

Центральна і Східна Азія – Аньшань, Баотоу, Гаосюн, Гірін, Гуанчжоу, Гуйян, Далянь, Інчхон, Йокогама, Кавасакі, Кванджу, Кіото, Кітакюсю, Кобе, Кузьмін, Ланьчжоу, Нагоя, Нанкін, Наньчан, Осака, Пекін, Пусан, Пхеньян, Саппоро, Сеул, Сіань, Сянган, Тайбей, Тайюань, Таншань, Тегу, Теджон, Токіо, Тяньцзінь, Урумчі, Ухань, Фукуока, Фучжоу, Фушунь, Ханчжоу, Харбін, Хіросіма, Цзибо, Цзінань, Цзюлун, Циндао, Ціцікар, Чанчунь, Чанша, Ченду, Чженчжоу, Чунцін, Шанхай, Шеньян, Шіцзячжуан.

Північна і Центральна Азія – Алмати, Ташкент.

5. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

1) Найбільший за площею і найменший за кількістю населення регіон:

а) Східна Азія; б) Північна і Центральна Азія; в) Південна Азія; г) Південно-Східна Азія.

2) В якому з регіонів немає жодної монархії:

а) Східна Азія; б) Північна і Центральна Азія; в) Південна Азія; г) Південно-Східна Азія.

3) Лідер за обсягами виробництва і економічного розвитку:

а) Східна Азія; б) Північна і Центральна Азія; в) Південна Азія; г) Південно-Східна Азія.

4) Регіон з найменшим обсягом ВВП (340 млн. дол. США):

а) Східна Азія; б) Північна і Центральна Азія; в) Південна Азія; г) Південно-Східна Азія.

5) Регіон – найбільший в світі осередок нестабільності:

а) Східна Азія; б) Південно-Західна Азія; в) Південно-Східна Азія; г) Північна і Центральна Азія.

6) Найгустіше заселений регіон:

а) Східна Азія; б) Північна і Центральна Азія; в) Південна Азія; г) Південно-Східна Азія.

7) Найбідніший на водні та лісові ресурси регіон:

а) Східна Азія; б) Південно-Західна Азія; в) Південно-Східна Азія; г) Північна і Центральна Азія.

8) Розвиток аквакультури набув поширення в:

а) Східній Азії; б) Північній і Центральній Азії; в) Південно-Західній Азії; г) Південно-Східній Азії.

9) За виробництвом електроенергії на АЕС лідує:

а) Південно-Східна Азія; б) Південно-Західна Азія; в) Східна Азія; г) Північна і Центральна Азія.

10) Лідером у світовому суднобудуванні є:

а) Східна Азія; б) Південно-Західна Азія; в) Південно-Східна Азія; г) Північна і Центральна Азія.

11) Південно-Східна Азія:

а) найпоширенішою релігією є християнство; б) володіє потужними гідроресурсами; в) вирощує найбільше в світі опіумного маку; г) провідний вид транспорту – залізничний.

12) Східна Азія:

а) підтримує найтісніші зв'язки з пострадянськими країнами; б) провідний вид транспорту – залізничний; в) повністю забезпечує свої потреби мінеральною сировиною; г) найбільший за площею регіон.

13) Північна і Центральна Азія:

а) сприятливі природні умови сприяють рівномірному розселенню населення по території регіону; б) в регіоні переважає чоловіче населення; в) найнижча частка ВВП від світового серед азійських регіонів; г) на території регіону зародилась більшість із відомих людству давніх цивілізацій.

14) Південна Азія:

а) для регіону характерний один з найвищих рівнів безробіття; б) переважає чоловіче населення; в) найнижча частка ВВП від світового серед азійських регіонів; г) найбільший експортер рису, каучуку.

15) Південно-Західна Азія:

а) для регіону характерний один з найвищих рівнів безробіття; б) найнижча частка ВВП від світового серед азійських регіонів; в) на території регіону зародилась більшість із відомих людству давніх цивілізацій; г) найбільший експортер рису, каучуку

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між регіонами та країнами, в яких вони розташовані:

1. Південно-Західна Азія	А Непал
2. Південна Азія	Б Туреччина
3. Південно-Східна Азія	В КНДР
4. Східна Азія	Г Таїланд

2. Встановити відповідність між країнами і типами їх економічного розвитку:

1. Ізраїль	А країна, що розвивається
2. Південна Корея	Б постсоціалістична з перехідною економікою
3. В'єтнам	В економічно розвинута країна
4. Афганістан	Г нова індустріальна

3. Встановити відповідність між країнами і типами форми правління:

1. Саудівська Аравія	А імперія
2. Японія	Б теократична монархія
3. Оман	В парламентська республіка
4. Індія	Г султанат

Завдання на встановлення правильної послідовності:

1. Розташувати країни в порядку збільшення їх ВВП на одну особу:

- А Сінгапур
- Б Японія
- В Малайзія
- Г Бутан

2. Розташувати країни в порядку зменшення кількості їх населення:

- А Філіппіни
- Б Японія
- В Індонезія
- Г Бангладеш

6. Теми рефератів:

- ✓ Зміни на сучасній політичній карті Азії.
- ✓ Прояв глобальних проблем в межах регіону.

✓ Вплив природно-ресурсного потенціалу на територіальну і галузеву структуру господарства країн Азії.

✓ Вплив вікових особливостей населення на соціально-економічний розвиток країн Азії.

✓ Особливості релігійного складу населення.

✓ Роль країн Азії в міжнародному поділі праці.

✓ Подібності і відмінності в міжнародному поділі праці країн Південно-Західної і Південно-Східної Азії.

✓ Потенціал росту країн Азії: проблеми і перспективи.

7. Контрольні запитання

➤ Які особливості демографічних процесів у різних регіонах Азії?

➤ Дати господарську характеристику природно-ресурсного потенціалу азійського макрорегіону.

➤ В чому особливості розвитку промислового виробництва в різних регіонах Азії?

➤ Які відмінності розвитку сільського господарства регіонів Азії?

➤ Які фактори впливають на структуру зовнішньої торгівлі країн Азії?

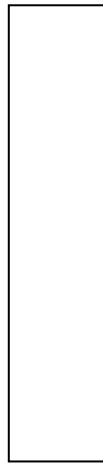
Практична робота № 2 **Економічна географія Південно-Західної Азії** **План**

1. Заповнити таблицю (додаток В).

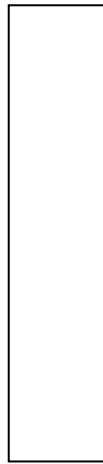
2. Дати письмову характеристику:

- природно-ресурсного потенціалу Саудівської Аравії;
- сільського господарства Туреччини;
- галузевої структури господарства Ізраїлю.

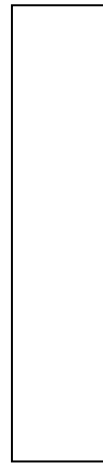
3. Відобразити у вигляді стовпчикових діаграм обсяги видобутку нафти країнами-членами ОПЕК (млн. т).

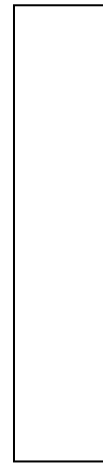
Сауд. Аравія

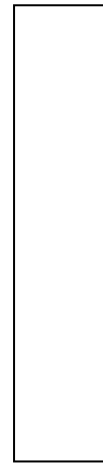
Ірак

Іран

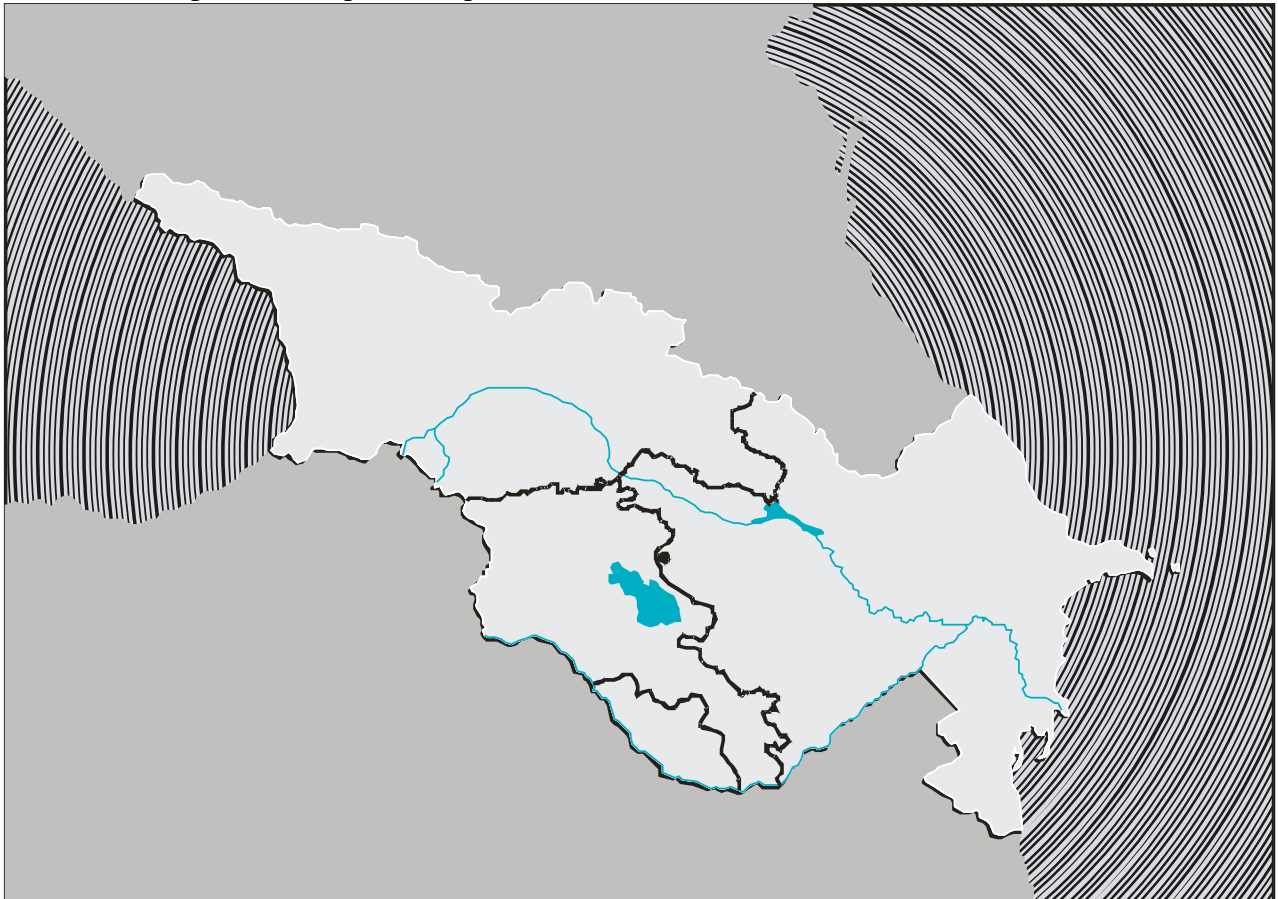
ОАЕ

Кувейт

4. Виконати картосхему:

- нафто- і газопроводи країн Закавказзя

5. За допомогою довідкової літератури дати коротку географічну характеристику регіонів: Фракія, Анатолія, Благодатний Півмісяць, “Перехрестя”.

6. Понятійно-категоріальний апарат: ОПЕК, курди, Близький Схід, Туркестан.

7. Топонімічний словник:

Бахрейн – держава розташована на більш, ніж на 20 островах і має назву найбільшого з них. Назва цього острова відображає його положення серед моря: арабське *бахр* – море».

Ірак – назва з’явилася в УІІ-УІІІ ст. після арабського завоювання території по берегах Тигру і Євфрату, заселених ще в глибоку давнину. Арабське *ірак* – «берег, узбережжя».

Іран – до 1935 р. країна називалась Персія за найменуванням народності фарсі.

Ємен – назва походить від арабського *ємен* – «правий». Походження назви пов'язано з древньою системою орієнтування на схід: якщо в центрі Аравійського півострова стати обличчям до сходу, то Ємен, який розташований південніше, буде праворуч.

Оман – спочатку назва стосувалася лише міста Оман, названого іменем його засновника *Оман-бен-Ібрагіма*.

Саудівська Аравія – королівство утворилося в результаті об'єднання військовим шляхом кількох князівств під егідою феодалної династії Саудидів. Сучасну назву країна носить з 1932 року; вона характеризує і положення країни, і правлячу династію.

Єрусалим – місто в Ізраїлі; з давньоєврейської мови пояснюється як «місто миру». Араби це місто називають *Ель-Кудс* – «священне».

8. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Монархії в складі регіону:
 - а) Ліван і Йорданія; б) Катар і Ємен; в) Оман і Ірак; г) Кувейт і ОАЕ.
- 2) Острівна держава в Південно-Західній Азії:
 - а) Ліван; б) Сирія; в) Ємен; г) Кіпр.
- 3) Країни-члени СНД:
 - а) Туреччина і Грузія; б) Азербайджан і Саудівська Аравія; в) Вірменія і Азербайджан; Сирія і Вірменія.
- 4) В якій з країн найвища середня тривалість життя (78,5 року):
 - а) Саудівській Аравії; б) Грузії; в) Ізраїлі; г) Кувейті.
- 5) Найпоширеніша релігія:
 - а) мусульманство; б) православ'я; в) індуїзм; г) католицизм.
- 6) Переважання міського населення (близько 80%) характерне для країни:
 - а) Бахрейн; б) Катар; в) Ємен; г) Сирія.
- 7) Якими природними ресурсами Південно-Західна Азія забезпечена найбільшою мірою:
 - а) водними; б) мінеральними; в) земельними; г) лісовими.
- 8) Найбідніша країна за середнім показником ВВП на одну особу:
 - а) Ємен; б) Катар; в) Кувейт; г) Туреччина.
- 9) Найбільші нафтовидобувні країни:
 - а) Саудівська Аравія, Бахрейн і Лівія; б) Саудівська Аравія, Іран, ОАЕ; в) Саудівська Аравія, Туреччина і Кіпр; г) Ізраїль, Туреччина, ОАЕ.
- 10) Яка з галузей тваринництва розвинута найслабше або зовсім відсутня:
 - а) свинарство; б) вівчарство; в) козівництво; г) конярство.
- 11) Для політико-географічного положення країн Південно-Західної Азії характерне:
 - а) регіон – осередок стабільності; б) наявність важливих транспортних шляхів; в) віддаленість від «гарячих» точок; г) віддаленість від важливих сировинних і паливних баз.
- 12) Для статевої структури характерне:
 - а) переважання жінок; б) переважання чоловіків; в) приблизно рівне співвідношення; г) висока смертність серед жінок.
- 13) Для економіки країн регіону не характерне:
 - а) перетворення в індустріальні країни; б) швидкі темпи розвитку; в) зменшення видобутку нафти; г) переважання високотехнологічних галузей.
- 14) Транспортна система країн Південно-Західної Азії:
 - а) економічне зростання сприяє вкладенню коштів у її розвиток; б) рівномірно розвинута по всій території; в) розвинутий тільки трубопровідний та автомобільний види; г) розвивається швидкими темпами.
- 15) Зовнішньоекономічні зв'язки країн регіону:
 - а) експорт та імпорт зорієнтовані на внутрішній ринок; б) експорт та імпорт зорієнтовані на США, Японію, Західну Європу; в) в експорті знижується частка мінеральної сировини і продовольчої продукції; г) імпорт значно переважає над експортом.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і їх характерними ознаками:

1 Японія	А зростає приріст міського населення
2 Малайзія	Б розміщений найбільший мегаполіс світу
3 Кувейт	В у складі населення значно переважають чоловіки
4 Бангладеш	Г спостерігається один з найвищих рівнів безробіття
2. Встановити відповідність між країнами і найбільшими містами, розташованими на їх території:

1 Туреччина	А Тебріз
2 Сирія	Б Джідда
3 Іран	В Халеб
4 Саудівська Аравія	Г Ізмір

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати назви країн у порядку збільшення обсягів видобутку нафти:
А ОАЕ
Б Кувейт
В Йорданія
Г Азербайджан
2. Розташувати назви країн у порядку зменшення частки зайнятих в сфері послуг:
А Туреччина
Б Саудівська Аравія
В Вірменія
Г Афганістан

9. Теми рефератів:

- ✓ Роль регіону в світовій політиці і економіці.
- ✓ Розвиток сільського господарства країн Південно-Західної Азії і його проблеми.
- ✓ Влада і небезпека нафти.
- ✓ Перспективи співробітництва між Україною і Туреччиною.
- ✓ Ізраїль – країна контрастів і конфліктів.
- ✓ Релігійні, етнічні та культурні суперечності в регіоні.

10. Контрольні запитання і завдання:

- Пояснити, чому нафтовидобувні країни Перської затоки частину прибутків із продажу нафти інвестують у індустріалізацію економіки

- Чому країни Перської затоки відносять до групи країн, що розвиваються, попри високі стандарти життя населення?

- Вказати соціально-економічні чинники, які сприяють розвитку високотехнологічного сектору економіки в Ізраїлі.

➤ Назвати транзитні країни, через територію яких азербайджанська нафта постачається на світовий ринок.

➤ Вказати переваги і недоліки економіко-географічного положення Йорданії.

➤ Визначити географічні чинники, які сприяють економічному розвитку м. Стамбул.

➤ Назвати головні рекреаційні райони Туреччини.

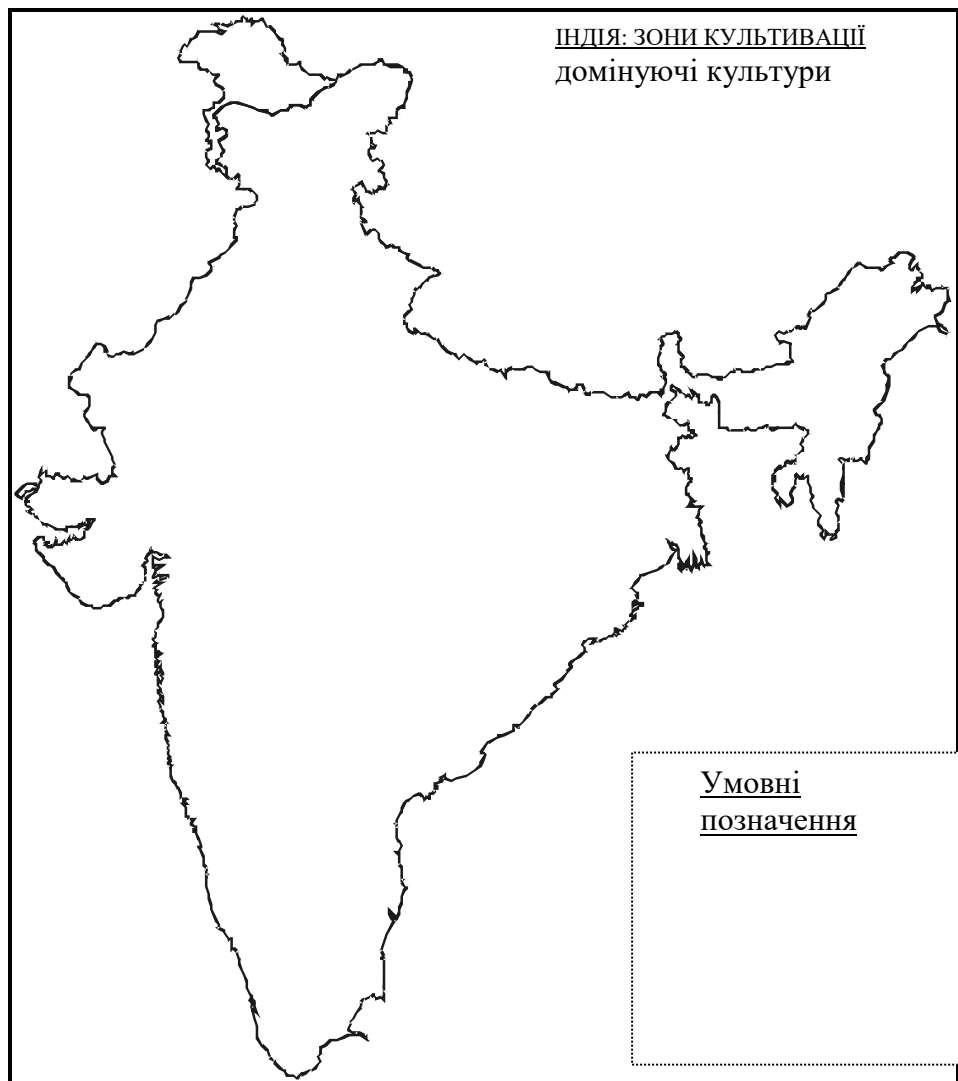
➤ Пояснити, чому Іран, який володіє другими в світі прогнозними запасами природного газу, тільки незначну частину цієї паливної сировини експортує.

➤ Катар є крупним постачальником газу для Японії. Яким чином здійснюється транспортування газу?

Практична робота № 3 Економічна географія Південної Азії

План

1. Заповнити таблицю (додаток В).
2. Дати письмову характеристику:
 - сільського господарства Індії;
 - географії населення Бангладеш;
 - індустрії туризму Непалу і Мальдівських островів.
3. Виконати картосхеми:
 - зони культивування домінуючих сільськогосподарських культур Індії;
 - головні промислові центри Індії.
4. За допомогою довідкової літератури дати коротку географічну характеристику регіонів: Кашмір, Бенгалія, Пенджаб, Сінд, Белуджистан.
5. Понятійно-категоріальний апарат: Бангалор, Болівуд, економічний націоналізм, каста.

6. Топонімічний словник:

Бангладеш – 98% населення країни становлять бенгальці, офіційною мовою країни є мова бенгалі. Назва означає «країна бенгальців».

Індія– назва походить від річки Інд. Державне утворення в басейні цієї ріки відоме з УІІ ст.

Катманду – столиця Непалу; назва означає «місто храмів».

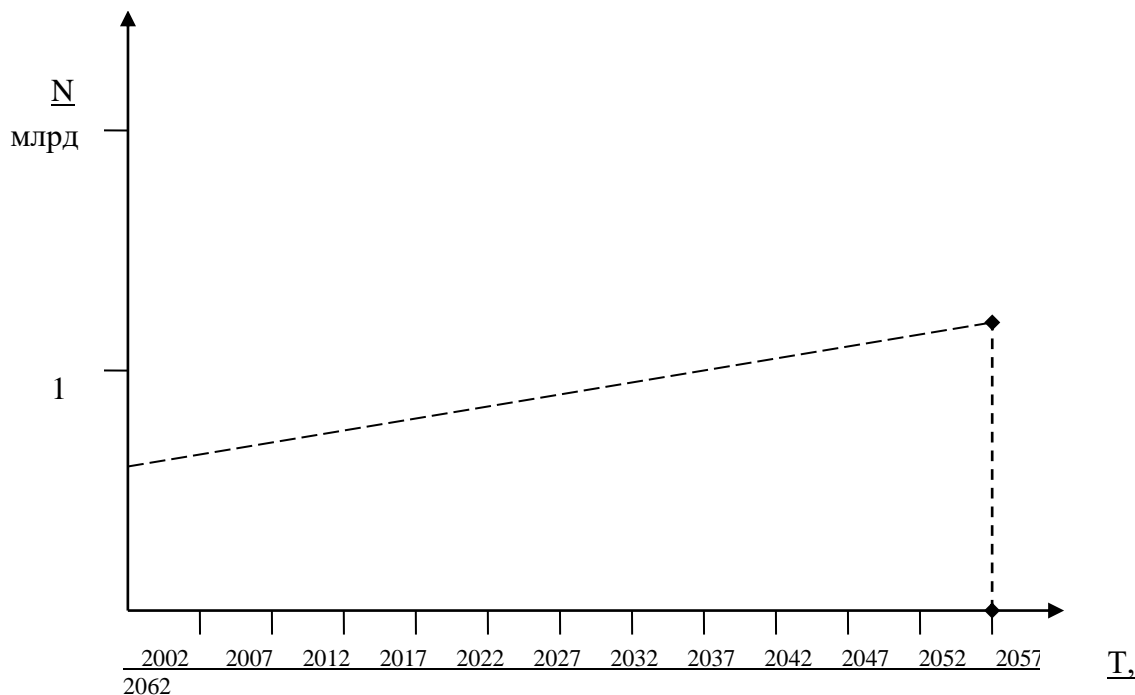
7. Виконати графічну схему.

8. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Республіки в складі регіону:
 - а) Індія і Пакистан; б) Бангладеш і Непал; в) Бутан і Шрі-Ланка; г) Непал і Мальдіви.
- 2) Найвисокогірніша з країн Південної Азії:
 - а) Індія; б) Бутан; в) Непал; г) Шрі-Ланка.
- 3) В якій з країн регіону найбільша густота населення:
 - а) Шрі-Ланка; б) Бангладеш; в) Індія; г) Мальдівська республіка.
- 4) До найбагатших країн регіону за природно-ресурсним потенціалом можна віднести:
 - а) Індію; б) Шрі-Ланка; в) Непал; г) Пакистан.
- 5) Найбільша країна регіону за кількістю населення і площею:
 - а) Індія; б) Бутан; в) Непал; г) Шрі-Ланка.
- 6) Яка з країн відноситься до найбідніших у світі за середнім показником ВВП на одну особу:

Вказати динаміку подвоєння населення
Індії, Пакистану і Бангладеш за умови збереження
сучасних темпів приросту населення

- а) Індія; б) Бутан; в) Непал; г) Мальдівська республіка.
- 7) Паливно-енергетичний комплекс країн регіону базується на:
а) нафті; б) виробництві електроенергії на АЕС; в) вугіллі; г) ГЕС.
- 8) В імпорті країн регіону переважають:
а) руди кольорових металів; б) нафтопродукти; в) продукція машинобудування та харчової промисловості; г) хімічна сировина.
- 9) На світовий ринок Південна Азія постачає:
а) джут, чай, бавовник; б) продукцію машинобудування; в) залізну та марганцеву руду; г) вироби з дорогоцінного каміння.
- 10) В яких країнах регіону важливим джерелом прибутків є індустрія туризму:
а) Індія і Пакистан; б) Непал і Бангладеш; в) Мальдіви і Шрі-Ланка; г) Пакистан і Бангладеш.
- 11) Для регіону характерне:
а) найменша площа серед регіонів Азії; б) порівняно низька щільність населення; в) бідність природно-ресурсного потенціалу; г) політична стабільність.
- 12) Населення Південної Азії:
а) належить до алтайської мовної сім'ї; б) характеризується переважанням міського населення; в) зайняте переважно в сільськогосподарському виробництві; г) характеризується стабільністю природного приросту.
- 13) Сільське господарство Південної Азії:
а) розвивається в умовах сприятливого клімату інтенсивним шляхом; б) сільськогосподарські культури протягом цілого року можливо вирощувати тільки за умови штучного зрошення; в) спеціалізується на тваринництві; г) ведуча галузь – вівчарство.

14) Яка з глобальних проблем людства стосується країн Південної Азії найбільшою мірою:
 а) екологічна; б) демографічна; в) освоєння ресурсів Світового океану; г) освоєння Космосу.

15) До проблем участі країн регіону в міжнародному поділі праці відносяться:
 а) бідність природно-ресурсного потенціалу; б) невідне економіко-географічне положення; в) залежність галузей економіки, які спрямовані на експорт, від конкуренції розвинутих країн; г) нестача трудових ресурсів.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і їх характерними ознаками:

1 Непал	А найвища густина населення
2 Бангладеш	Б найбагатонаціональніша країна світу
3 Індія	В країна-батьківщина цейлонського чаю
4 Шрі-Ланка	Г монархія

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати назви країн у порядку збільшення питомої ваги валютних надходжень в економіку країни від іноземного туризму:

- А Мальдіви
- Б Непал
- В Індія

Г Пакистан

9. Теми для рефератів:

- ✓ Сучасні та потенційні проблеми кордонів країн регіону.
- ✓ Економічні перспективи країн Південної Азії.
- ✓ Причини відсталості країн Південної Азії.
- ✓ Демографічні проблеми південноазійських країн.
- ✓ Влада ісламу і індійське суспільство.
- ✓ Шрі-Ланка: південноазійська трагедія.

10. Контрольні запитання і завдання:

- Порівняти особливості ЕГП Індії і Афганістану.

- В чому полягають переваги географічного положення країн Південної Азії?

- Які демографічні проблеми залишаються невирішеними країнами?

- Вказати, які причини конфліктних відносин Індії і Пакистану.

- Вказати галузі міжнародної спеціалізації сільського господарства Індії і Шрі-Ланки.

- Пояснити, чому в Індії поряд із високотехнологічними сучасними виробництвами надалі працюють ремісничі виробництва, базовані на використанні ручної праці.

- Назвати приклади залежності способу життя населення Індії і Бангладеш від річок Ганг і Брахмапутра.

- Визначити найбільш прибуткову галузь сфери послуг Непалу.

- Поміркувати, чому послуги індійських високоосвічених спеціалістів користуються високим попитом в Великій Британії, США, Канаді та Австралії.

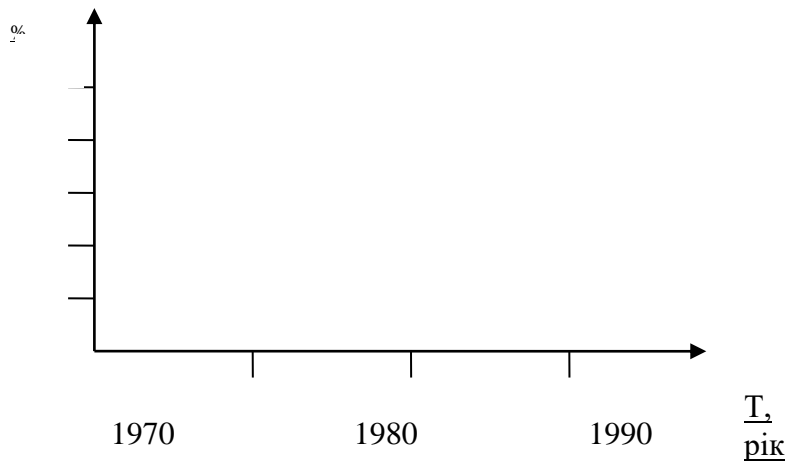
Практична робота № 4
Економічна географія Південно-Східної Азії
План

1. Заповнити таблицю (додаток В).
2. Дати порівняльну характеристику (письмово):
 - материкового і острівного регіонів Південно-Східної Азії;
 - промисловості Індонезії і В'єтнаму;
 - господарського розвитку Сінгапуру і Брунею;
 - транспорту Малайзії і Таїланду.
3. Зобразити у вигляді графіка процес зростання ролі держав Південно-Східної Азії в світовому експорті за допомогою таблиці:

Табл. 1

Частка провідної трійки¹ АСЕАН в світовому експорті:

Стаття експорту/ рік	1970 р.	1980 р.	1990 р.	2000 р.
Всі товари	1,1	2,06	2,24	3,96
Промислові вироби	0,08	0,42	1,65	3,70
Машинотехнічні товари	0,04	0,38	1,31	3,65
Комерційні послуги	0,5	1,0	1,61	2,31

4. Виконати картосхему:
 - територіальна організація господарства Індонезії
5. За допомогою довідкової літератури дати коротку географічну характеристику регіонів: Джаботабек, Сіам.
6. Понятійно-категоріальний апарат: материковий регіон, перенаселеність, острівний регіон, трансміграція.
7. Топонімічний словник:

¹ Індонезія, Малайзія, Таїланд.

Бруней – раніше це був султанат, який з 1988 року перебував під протекторатом Великобританії. Місцева назва султанату була Бурні, англійці перетворили її в Бруней. Сучасна офіційна назва Бруней-Даррусалам означає «Бруней, житло богів» або «Бруней, що перебуває в мирі».

Лаос – назва дана за етнічним найменуванням народу лао.

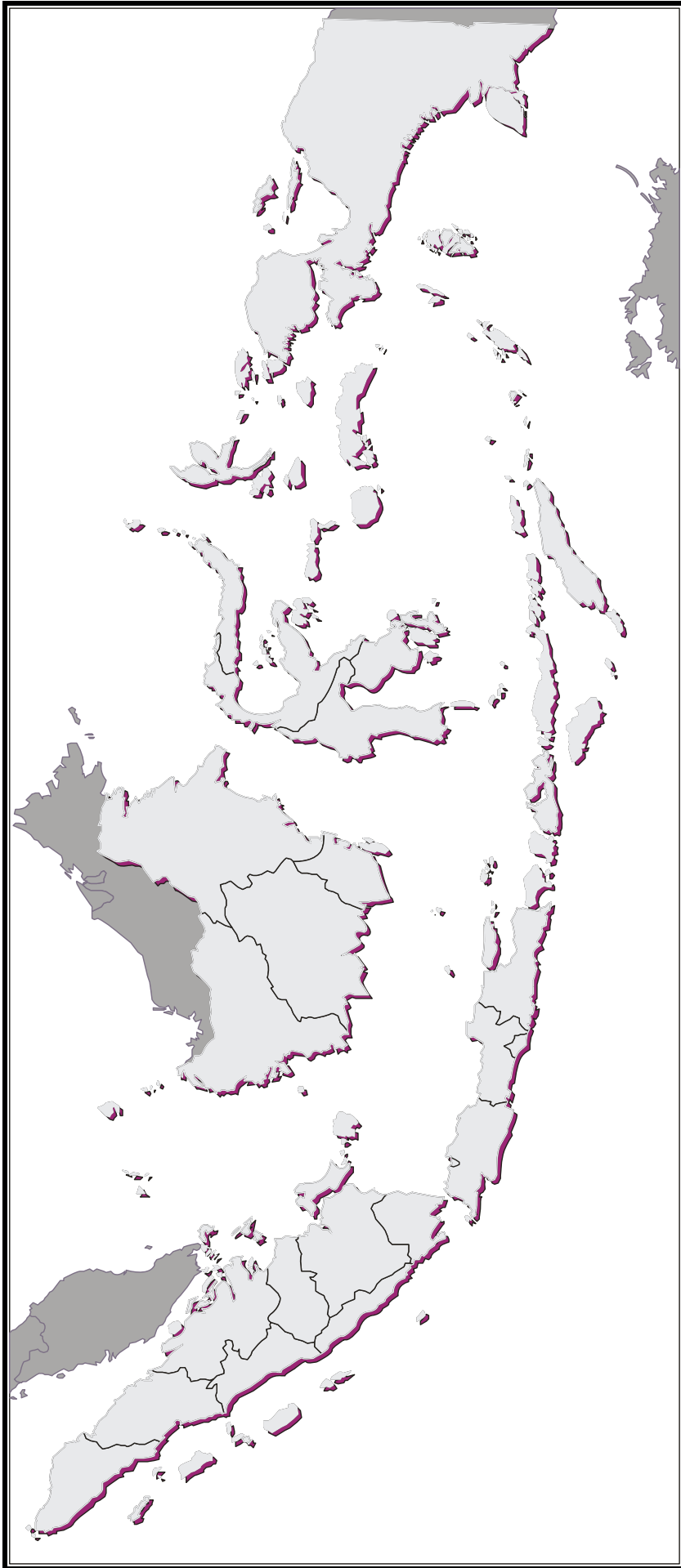
М'янма (колишня Бірма) – обидві назви мають в основі давні самоназви жителів країни *манма, бама* – «сильні».

Філіппіни – названа в честь принца Філіппа, який з 1556 р. став королем Іспанії.

8. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Вказати монархії:
 - а) Індонезія, Лаос; б) Бруней, Малайзія; в) Таїланд, Камбоджа; г) Сінгапур, Філіппіни.
- 2) Четверта за кількістю населення країна світу:
 - а) Малайзія; б) Індонезія; в) В'єтнам; г) Лаос.
- 3) Проблема Східного Тімору – його відокремлення від:
 - а) Малайзії; б) Філіппін; в) Індонезії; г) Камбоджі.
- 4) На якому з островів Південно-Східної Азії розташовані три країни:
 - а) Суматра; б) Ява; в) Калімантан; г) Сулавесі.
- 5) Яка з країн залишається комуністичною:
 - а) Філіппіни; б) Малайзія; в) В'єтнам; г) Індонезія.
- 6) До нових індустріальних країн регіону відносять:
 - а) М'янма; б) Камбоджу; в) Лаос; г) Малайзію.
- 7) Країна, яка високому економічному розвитку завдячує, в першу чергу, зручному розташуванню:
 - а) Сінгапур; б) Індонезія; в) Бруней; г) М'янма.
- 8) Нафтоекспортуючий ісламський султанат, одна з країн найвищого рівня життя в регіоні – це:
 - а) Індонезія; б) Сінгапур; в) Таїланд; г) Бруней.
- 9) До Асоціації країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) не входить:
 - а) Камбоджа; б) Лаос; в) Індонезія; г) Бруней.
- 10) Який вид транспорту відіграє провідну роль в транспортній системі регіону:
 - а) трубопровідний; б) водний; в) залізничний; г) повітряний.
- 11) Регіон – найбільший в світі виробник:
 - а) бавовни; б) чаю; в) джуту; г) рису.
- 12) В промисловості країн Південно-Східної Азії:
 - а) найбільшого розвитку набула чорна металургія; б) оловоплавильні заводи – одні з найпотужніших в світі; в) домінує важке машинобудування; г) слабо розвинена лісова промисловість.
- 13) Сільське господарство регіону:
 - а) спеціалізується на розведенні кіз і овець; б) вирощування перцю та прянощів – важлива галузь рослинництва; в) умови виробництва ускладнені пустельними ландшафтами; г) провідні культури – зернові (пшениця, жито).
- 14) Зовнішньоекономічні зв'язки Південно-Східної Азії:
 - а) головні торгові партнери – країни Західної Європи; б) в експорті переважає промислова продукція; в) на світовий ринок регіон постачає найбільше природного каучуку і кокосової олії; г) не залежать від впливу конкуренції розвинутих країн світу.
- 15) В порівнянні з іншими регіонами Азії Південно-Східна Азія:
 - а) найбагатша на мінеральні ресурси; б) має найзручніше розташування на перехресті шляхів; в) має найвищий рівень розвитку промислового виробництва; г) слабше розвивається міжнародний туризм.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і їх характерними ознаками:

1 Сінгапур	А парламентська республіка високого рівня розвитку
2 Таїланд	Б султанат
3 Бруней	В королівство
4 В'єтнам	Г парламентська республіка з перехідною економікою

2. Встановити відповідність між країнами і територіями, на яких вони розташовані:

1 Бруней	А п-ів Індокитай
2 В'єтнам	Б о. Калімантан
3 Сінгапур	В п-ви Індокитай і Малакка
4 Таїланд	Г п-ів Малакка

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати галузі промислового виробництва країн регіону в порядку збільшення частки в світовому експорті:

- А лісова промисловість
- Б виробництво олова
- В радіоелектроніка
- Г видобуток вугілля

9. Теми для рефератів:

- ✓ Етнічна мозаїка країн Південно-Східної Азії.
- ✓ Економічний потенціал Індонезії.
- ✓ Сінгапур – унікальність географічного розташування.
- ✓ Зовнішньоекономічні зв'язки Таїланду

10. Контрольні запитання:

- Вказати на переваги економіко-географічного положення Сінгапуру.

- Пояснити, чому нафтовидобувні мусульманські країни Азії за зразок економічного розвитку вважають Малайзію.

- Назвати країни Південно-Східної Азії, які в минулому розвивались соціалістичним ляхом, а тепер реалізують китайську модель гібридної (змішаної) економіки

- Пояснити, які особливості трудових ресурсів регіону зумовлюють великий потік іноземних інвестицій у трудові галузі економіки.

- Визначити причини політики регульованої урядом Індонезії колонізації малозаселених островів Малайського архіпелагу.

- Дати аналіз, які географічні чинники стримують економічний розвиток Філіппін.

- Як використовують країни регіону свій ПРП?

- Чим відрізняється спеціалізація сільського господарства острівних і материкових країн Південно-Східної Азії?

- Які особливості зовнішніх зв'язків країн?

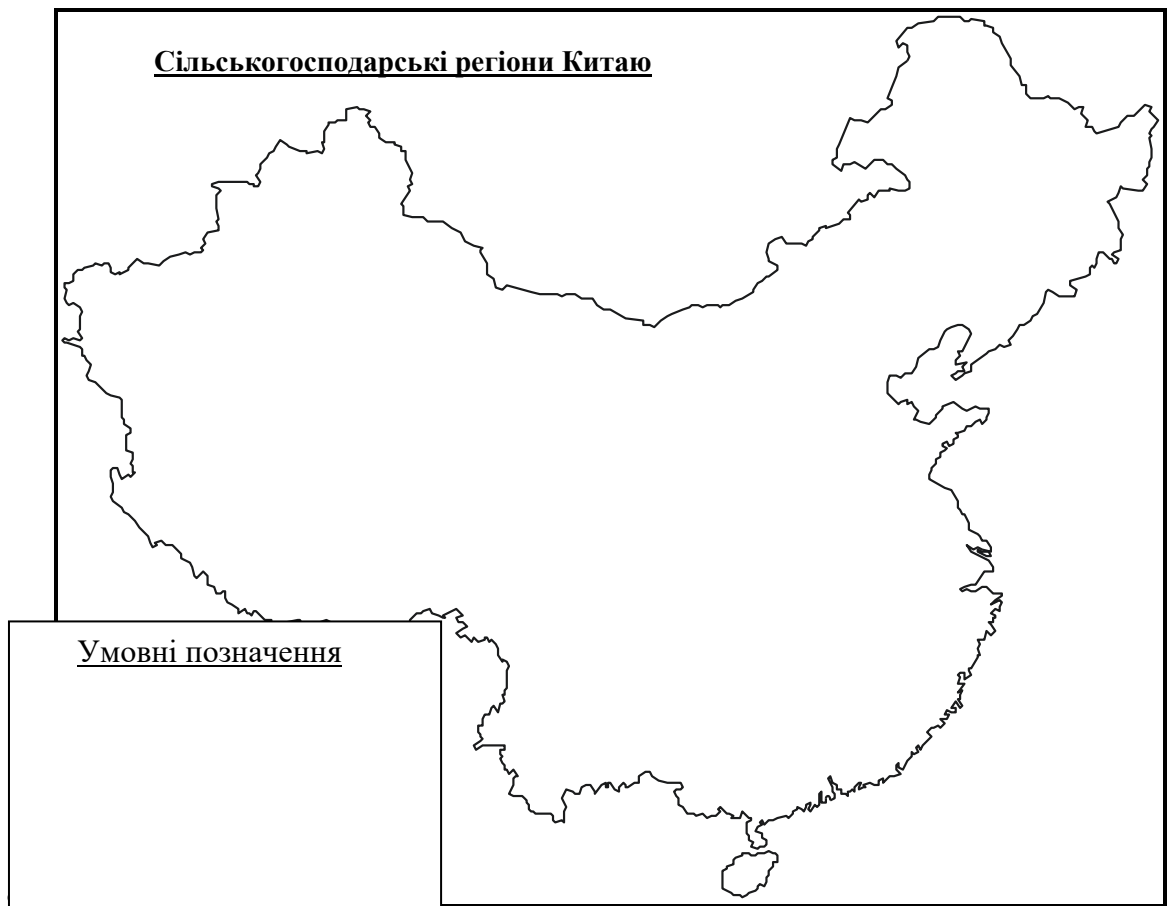
Практична робота № 5
Економічна географія Східної Азії
План

1. Заповнити таблицю (додаток В).
2. Дати порівняльну характеристику (письмово):
 - природно-ресурсного потенціалу Монголії і Японії;
 - регіонів східноазійського світу;
 - спеціалізації промислових районів Китаю.
3. Виконати картосхеми:
 - сільськогосподарські регіони Китаю;
 - територіальна організація господарства Китаю;
 - центри машинобудування Японії.
4. За допомогою довідкової літератури дати коротку географічну характеристику регіонів: Токайдо, Маньчжурія, Уйгурія, Внутрішня Монголія, Омоте Ніппон, Ура Ніппон.
5. Понятійно-категоріальний апарат: автаркія, аквакультура, економічні «тигри», нова індустріальна держава, світових міст концепція, спеціальний адміністративний район, спеціальні економічні зони, Джакотський трикутник.
6. Топонімічний словник:

Китай – назва утворена від етноніма *кидане* – це був народ в Центральній і Східній Азії, який в середні віки підкорив Північний Китай. Самі китайці називають свою країну *Чжунго* – «серединна держава».

Японія – давня назва країни *Ямато* за етнічним найменуванням племені ямато, що жило в центральній частині острова Хонсю. Японці свою країну стали називати *Ніппон* – «країна сонця, що сходить».

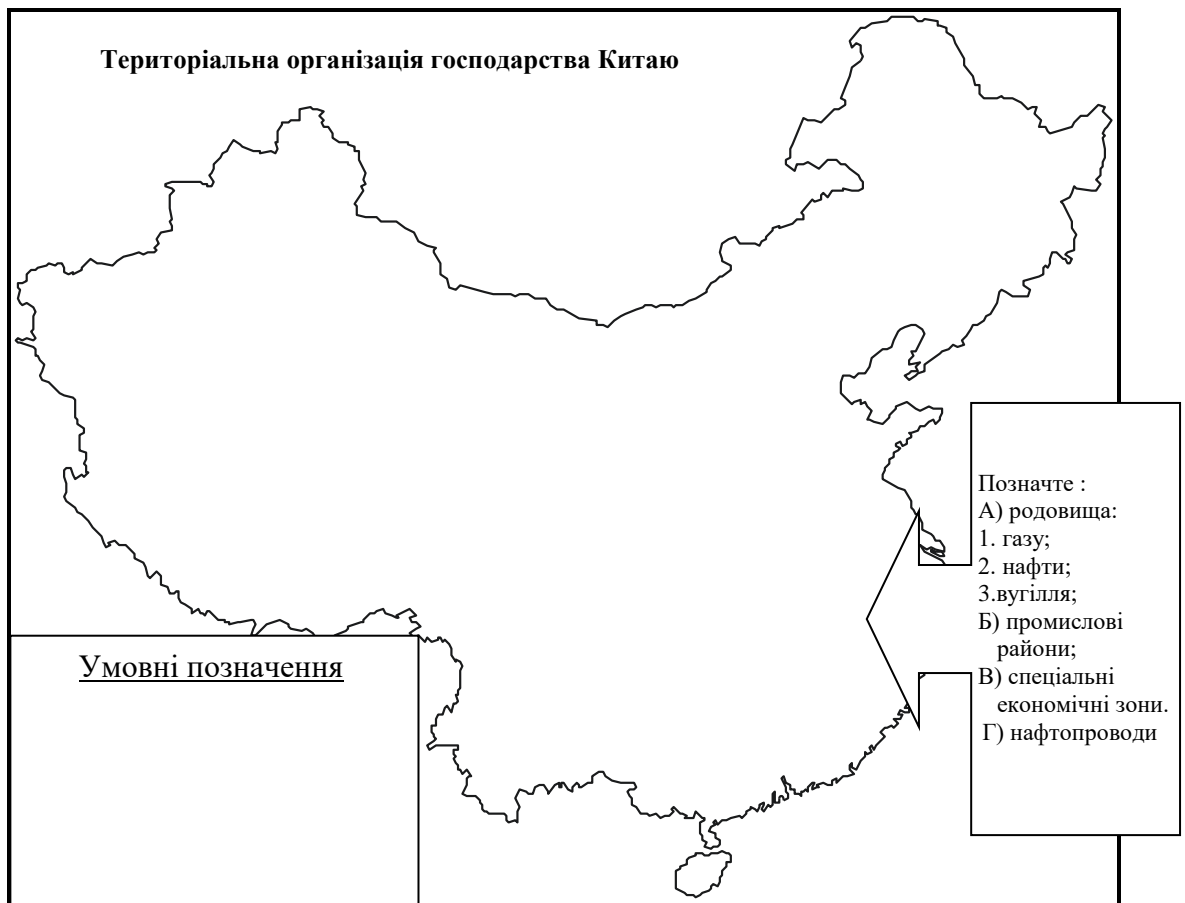
Киото – місто в Японії. Засноване у III ст., до 1868 р. столиця Японії, резиденція імператорів, що і відображено у його назві – «місто-столиця».

7. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Більша частина населення країн регіону належить до:
а) європеоїдів; б) монголоїдів; в) перехідних і змішаних рас; г) негроїдів.
- 2) Країна – постійний член Ради Безпеки ООН:
а) Китай; б) Південна Корея; в) Японія; г) Пн. Корея.
- 3) Найнижчий рівень життя населення у:
а) Південній Кореї; б) Тайвані; в) Північній Кореї; г) Китаї.
- 4) Країна є одним з найбільших у світі імпортерів сировини для промисловості, палива, продуктів харчування:
а) Китай; б) Японія; в) Тайвань; г) Південна Корея.
- 5) Представники корінної нації складають понад 99% населення:
а) Японії; б) Китаю; в) Монголії; г) Південної Кореї.
- 6) Рівень урбанізації – 30%, 30 міст-мільйонерів у:
а) Японії; б) Південній Кореї; в) Китаї; г) Північній Кореї.
- 7) В якій з країн знаходиться найбільший в світі мегалополіс (60 млн. осіб):
а) Японія; б) Південна Корея; в) Китай; г) Північна Корея.
- 8) Перше місце в світі займає за запасами вольфраму, олова, сурми, титану, цинку:
а) Китай; б) Монголія; в) КНДР; г) Японія.
- 9) Країна найбагатша на гідроресурси, які використовує лише на 3-5%:
а) Японія; б) Монголія; в) Китай; г) КНДР.
- 10) В якій з країн 90% виробництва чавуну, сталі, прокату зконцентровано на північному заході:
а) Китаї; б) Японії; в) Монголії; г) КНДР.
- 11) На частку якої країни припадає третина світового тоннажу спущених на воду суден:
а) Китаю; б) Японії; в) Південної Кореї; г) КНДР.

12) Китай:

а) загальна протяжність залізниць є однією з найбільших в світі; б) морський флот відіграє провідну роль не тільки у зовнішніх, але й у внутрішніх перевезеннях; в) частка зайнятих в сільському господарстві дуже низька; г) за виробництвом паперу і картону займає четверте місце.

13) Японія:

а) в країні приблизно 1000 портів і якірних стоянок; б) серед традиційних галузей тваринництва – бджолярство і шовківництво; в) в експорті переважає текстиль, сира нафта, тютюн, шкіра; г) промислове виробництво базується на власній сировині і енергоносіях.

14) В порівнянні з іншими регіонами Азії Східна Азія:

а) має найзручніше географічне розташування; б) лідирує за кількістю населення; в) займає друге місце за рівнем економічного розвитку; г) займає найменшу площу.

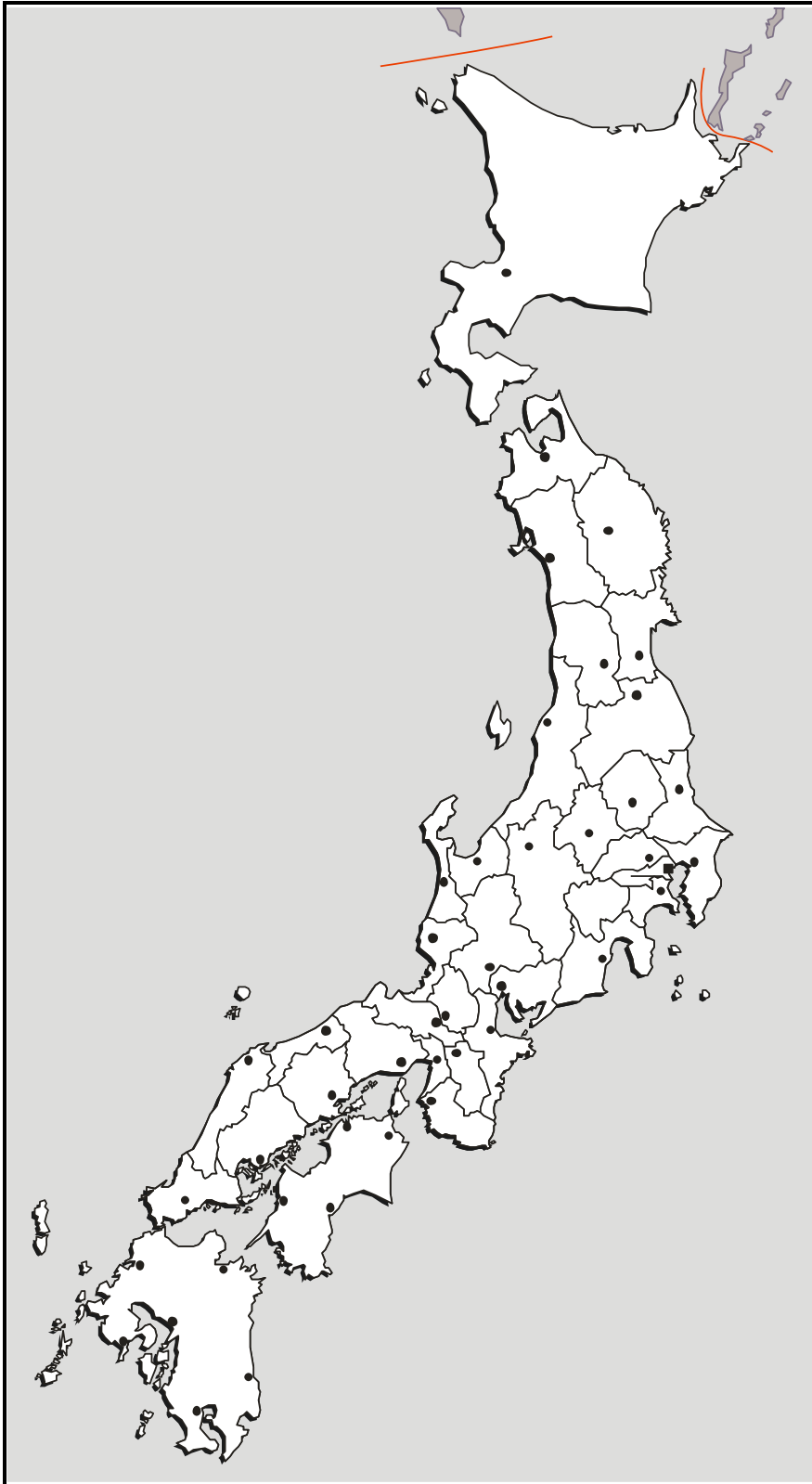
15) Зовнішні зв'язки країн Східної Азії:

а) більшість країн дотримуються політики “відкритих дверей”, що передбачає широку міжнародну спеціалізацію; б) торговими партнерами є, в основному, сусідні країни; в) в усіх країнах обсяги імпорту переважають над експортом; г) основна продукція – сільськогосподарська.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і їх характерними ознаками:

1 Китай	А посідає 2 місце в світі у суднобудуванні
2 Монголія	Б найважливіші порти – Йокогама, Нагоя, Кобе
3 Японія	В посідає 1 місце в світі за поголів'ям свиней
4 Південна Корея	Г залізничний транспорт відіграє провідну роль у перевезенні вантажів і пасажирів

Завдання на встановлення правильної послідовності

2. Розташувати країни в порядку зменшення запасів рудної сировини:

- А Китай
- Б Монголія
- В Тайвань
- Г КНДР

8. Теми для рефератів:

- ✓ Географія ранньої культури країн Східної Азії.
- ✓ Модернізація і просторова організація Японії.

- ✓ Територія і довкілля – проблема в країнах Східної Азії.
- ✓ Відживаюча Північна Корея.
- ✓ Політична і економічна географія Тайваню.
- ✓ Шляхи подолання нестачі природних ресурсів Японії.
- ✓ “Гарячі” точки Східної Азії.
- ✓ Транспортно-географічні можливості Китаю для розвитку зовнішньоторгових зв’язків.

9. Контрольні запитання і завдання:

- Пояснити, чому, не вирішивши проблеми нерівномірного регіонального економічного розвитку, Китай не може претендувати на глобальне економічне лідерство.

- Вказати, чому найбільш розвинені в економічному розвитку регіони Китаю знаходяться в приморських регіонах.

- Пояснити, які особливості культури праці у народів Східної Азії.

- Визначити найважливіший вид паливних корисних копалин для енергетики Китаю.

- Пояснити, чому більшість ТНК розмістили власні виробництва електронної і побутової техніки в Китаї.

- Які закономірності діяльності Японії на світових ринках товарів та капіталу?

- Дати оцінку процесу роботизації промисловості Японії.

- Вказати основних постачальників сировини для промисловості Японії в тихоокеанському регіоні.

-
-
- Визначити чинники, які сприяли стрімкому економічному розвитку азіатських «тигрів» (Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг).
-
-
-

- Визначити пріоритетні галузі співробітництва між Китаєм і Україною.
-
-
-

Практична робота № 6
Економічна географія Північної і Центральної Азії
План

1. Заповнити таблицю (додаток В).

2. Дати письмову характеристику:

- паливно-енергетичного комплексу Туркменістану;
- рослинництва країн Середньої Азії;
- промисловості Казахстану.

3. Виконати картосхеми:

- корисні копалини Казахстану;
- трубопровідний транспорт регіону.

4. Топонімічний словник:

Бухара – місто в Узбекистані, назва якого означає «буддійський монастир».

Москва – столиця Росії. Назва означає «болотиста, мокра», оскільки Москва виникла у верхній течії ріки, там, де вона витікає з болота.

5. Виконати тести:

Завдання з вибором однієї правильної відповіді

- 1) Індустріально-аграрна держава з розвинутим військово-промисловим комплексом:
а) Туркменістан; б) Казахстан; в) Узбекистан; г) Киргизстан.
- 2) Карагандинський та Екібастузький кам'яновугільний басейни знаходяться в межах:
а) Туркменістану; б) Узбекистану; в) Таджикистану; г) Казахстану.
- 3) До складу якої країни входить Каракалпацька автономія:
а) Туркменістану; б) Узбекистану; в) Таджикистану; г) Казахстану.
- 4) Придатні для землеробства території становлять близько 10%, решта – території, розташовані на висотах понад 3000 м в країні:
а) Туркменістан; б) Казахстан; в) Узбекистан; г) Киргизстан.
- 5) Загострення внутрішньополітичної ситуації призвело до збройного конфлікту, що значно підірвало економіку країни:
а) Туркменістану; б) Узбекистану; в) Таджикистану; г) Казахстану.
- 6) В межах якої країни унікальні природні особливості озера Іссик-Куль сприяють розвитку рекреаційного комплексу:
а) Туркменістану; б) Казахстану; в) Узбекистану; г) Киргизстану.
- 7) На території країни знаходяться міста – давні центри культури – Самарканд, Бухара, Хіва:
а) Туркменістану; б) Узбекистану; в) Таджикистану; г) Казахстану.

8) Вирощування зернових культур – провідна галузь сільського господарства у країні:

а) Туркменістан; б) Казахстан; в) Узбекистан; г) Киргизстан.

9) Участь якої країни в міжнародному поділі праці визначають кольорова і чорна металургія, машинобудування, паливна, хімічна, харчова промисловість:

а) Туркменістан; б) Казахстан; в) Узбекистан; г) Киргизстан.

10) Казахстан:

а) в територіальному поділі праці спеціалізація країни визначається бавовниковим комплексом; б) вирізняється найпотужнішим економічним потенціалом; в) 4/5 території займають пустелі; г) розташований в важкодоступних гірських районах Паміру та Паміро-Алаю.

11) Туркменістан:

а) в територіальному поділі праці спеціалізація країни визначається потужними запасами нафти й газу, покладами глауберової солі; б) вирізняється найпотужнішим економічним потенціалом; в) найбільша за кількістю населення країна в регіоні; г) розташований в важкодоступних гірських районах Паміру та Паміро-Алаю.

12) Узбекистан:

а) в територіальному поділі праці спеціалізація країни визначається потужними запасами нафти й газу, покладами глауберової солі; б) вирізняється найпотужнішим економічним потенціалом; в) найбільша за кількістю населення країна в регіоні; г) розташований в важкодоступних гірських районах Паміру та Паміро-Алаю.

13) Киргизстан:

а) в територіальному поділі праці спеціалізація країни визначається запасами руд кольорових металів; б) вирізняється найпотужнішим економічним потенціалом; в) найбільша за кількістю населення країна в регіоні; г) розташований в важкодоступних гірських районах Паміру та Паміро-Алаю.

14) Таджикистан:

а) в територіальному поділі праці спеціалізація країни визначається запасами руд кольорових металів; б) вирізняється найпотужнішим економічним потенціалом; в) найбільша за кількістю населення країна в регіоні; г) розташований в важкодоступних гірських районах Паміру та Паміро-Алаю.

15) Для країн регіону характерне:

а) перший тип відтворення населення; б) переважання міського населення; в) спад економіки, особливо промисловості; г) нестача паливних ресурсів.

Завдання на встановлення відповідності

1. Встановити відповідність між країнами і покладами мінеральної сировини їх районів:

1 Киргизія	А природний газ
2 сх. частина Туркменістану	Б вугільні басейни
3 Казахстан (Екібастуз, Караганда)	В алюмінієва сировина
4 Узбекистан (Фергана)	Г сурма, ртуть

Завдання на встановлення правильної послідовності

1. Розташувати країни в порядку зменшення їх площі:

- А Узбекистан
- Б Туркменістан
- В Казахстан
- Г Таджикистан

6. Теми для рефератів:

- ✓ Екологічна катастрофа Аральського регіону
- ✓ Можливості Казахстану в міжнародному поділі праці
- ✓ Особливості економічної ситуації в пострадянських країнах
- ✓ Потенціал регіону: можливості і проблеми
- ✓ Агропромисловий комплекс країн Центральної Азії

7. Контрольні запитання:

- В чому вигідність географічного положення Казахстану?

- Чим зумовлені особливості розселення населення країн регіону?

- Чому в країнах регіону склалася саме така сільськогосподарська спеціалізація?

- Чим зумовлені особливості розвитку господарського комплексу країн Центральної Азії?

- Які можливості країн в міжнародному поділі праці?

ВИКОРИСТАНА І РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Безуглий В.В. Економічна і соціальна географія зарубіжних країн: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: Академія, 2005. – 704 с.
2. Безуглий В.В., Козинець С.В. Регіональна економічна та соціальна географія світу: Посібник. – К.: Академія, 2003. – 688с.
3. Белокрыцкий В.Я., Москаленко В.Н., Шаумян Т.Л. Южная Азия в мировой политике. – М.: Междунар. отношения., 2003. – 368 с.
4. Бжезінський З. Вибір: світове панування чи світове лідерство / Пер. англ. А.Іщенко. – К.: Києво-Могилянська Академія, 2006. – 203 с.
5. Блій Г. де, Муллер Пітер Географія: світи, регіони, концепти / Пер. з англ.; Передмова та розділ «Україна» О.Шаблія. – К.: Либідь, 2004. – 740 с.
6. Всесвітня історія: dtv-Atlas: пер. з нім. – К.: Знання-Прес, 2001.
7. Гаврилишин О. Капіталізм для всіх чи капіталізм для обраних? Розбіжні шляхи посткомуністичних перетворень. – Переклад з англ. Андрія Іщенко. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – 384 с.
8. Географічні таблиці: Довідкові матеріали / За ред. Л.П.Царика. – Тернопіль: Джура, 1998. – 230 с.
9. Географія: Довідник / Й.Р. Гілецький, Р.Р. Сливка, М.М. Богович. – Х.: Ранок, 2008. – 480 с.
10. Гілецький Й.Р. Соціально-економічна географія світу: 10 клас. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2004. – 200 с.
11. Гілецький Й.Р., Сливка Р.Р., Богович М.М. Економічна і соціальна географія: Посібник для абітурієнтів / За ред. Гілецького Й.Р. – Львів: ВНТЛ-Класика, 2005. – 400с.
12. Глобалізація і безпека розвитку: Монографія / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко. та ін. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
13. Голиков А.П., Грицак Ю.П., Казакова Н.А., Сидоров В.И. География мирового хозяйства: Учебное пособие / Под ред.. А.П. Голикова. – К.: Центр учебной литературы, 2008. – 192 с.
14. Губарев В.К. Географія світу: Довідник школяра і студента. – Донецьк: БАО, 2006. – 576 с.
15. Дахно І.І. Країни світу: Енциклопедичний довідник. – К.: МАПА, 2004. – 608 с.
16. Дорошенко М.С. Країнознавство. Країни СНД: Навч. посіб. – К.: МАУП, 2007. – 286 с.
17. Жупанський Я.І. Словник терміні і понять з географії. – Чернівці: Технодрук, 2006. – 192 с.
18. Економіка зарубіжних країн: Підручник / А.С.Філіпенко, В.А.Вергун, І.В. Бураківський та ін.. – К.: Либідь, 1996. – 416 с.
19. Економічна і соціальна географія світу: Навч. Посібник / За ред. Кузика С.П. – Львів: Світ, 2005. – 672 с.
20. Ігнат'єв П.М. Індія на шляху до лідерства в Південній Азії. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2006. – 504 с.
21. Ігнат'єв П.М. Країнознавство. Країни Азії: Навчальний посібник. – Чернівці: Книги – ХХІ, 2006. – 424 с.
22. Камерон Р. Краткая экономическая история мира. От палеолита до наших дней / пер. с англ. – М.: Российская политическая энциклопедия, 2001. – 544 с.
23. Колодко Гжегож В. Глобалізація і перспективи розвитку постсоціалістичних країн. – К.: Основні цінності, 2002. – 248 с.
24. Корнеєв В.П., Корнеєв О.В., Топузов О.М. Економічна і соціальна географія світу: Дидактичні матеріали. Посібник для вчителів і учнів. – К.: ЕксОб, 1999. – 77 с.
25. Костюшина Г.М. Азиатско-Тихоокеанская экономическая интеграция. – М.: МГИМО, 2002. – 208 с.
26. Країни світу: енциклопедичний довідник / Уклад. Н.О. Чумаслова. – Х.Школа, 2008. – 384 с.

27. Леонтьєва Г.Г. Лекції з економічної і соціальної географії. Країни СНД: Навчальний посібник. – Суми: Університетська книга, 2005. – 96 с.
28. Масляк П.О. Країнознавство: Підручник. – К.: Знання, 2007. – 292 с.
29. Мартен, Домінік Метаморфози світу: Соціологія глобалізації / Мартен Д., Мецжер Ж.-Л., П'єр Ф.; Пер. з фр. Є.Марічева. – К.: КМ Академія, 2005. – 302 с.
30. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет / Под ред. И.С. Королева. – М.: Экономистъ, 2003. – 604 с.
31. Міжнародні організації: Навчальний посібник / За ред.. Ю.Г.Козака, В.В. Ковалевського. – К.: ЦУЛ, 2003. – 288с.
32. Міжнародні організації: Навч. посіб. / За ред.. О.С.Кучика. – К.: Знання, 2005. – 497 с.
33. Олійник Я.Б., Степаненко А.В. Вступ до соціальної географії: Навч. посіб. – К.: Знання, КОО, 2000. – 204 с.
34. Паламарчук Л.Б. Географія населення з основами демографії (дидактичний матеріал до експериментального дослідження). – К.: КМПУВ імені Б.Д. Грінченка, 2002. – 68 с.
35. Перминов П. Улыбка сфинкса. – М.: Наука, 1985. – 303 с.
36. Перспективы Дальневосточного региона: межстарновые взаимодействия / Под. ред. Г.Витковской и Д.Тренина; Моск. Центр Карнеги. – М.: Гендальф, 1999. – 126 с.
37. Петринка Л. Топонімічний словник: географія у назвах. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 142с.
38. Політична географія і геополітика: Навч. посібник / Б.П.Яценко, В.І.Стафійчук, Ю.С. Брайчевський та ін.; за ред. Б.П. Яценка. – К.: Либідь, 2007. – 255 с.
39. Полякова М.О. ЕГЭ. Репетитор. География. Эффективная методика / М.О. Полякова. – М.: Экзамен, 2005. – 320 с.
40. Пуригіна О.Г., Сардак С.Е. Міжнародна міграція: Навч. посіб. – К.: Академія, 2007. – 312 с.
41. Пушкар С.Р. Таємниці Нового Світу, або про що розповідають географічні назви: Посібник для вчителя. – Львів: Тріада Плюс, 2006. – 156 с.
42. Словарь общегеографических терминов. – Т.1-2. – М.: Прогресс, 1975.
43. Сюткін С.І., Леонтьєва Г.Г. Економічна і соціальна географія: Навч. посібн. – Суми: Університетська книга, 2004. – 246 с.
44. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2001. – 560 с.
45. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы. – М.: Рефл-бук, 2002. – 480 с.
46. Цапок С.О. Етнодемографічна картина сучасного світу (енциклопедичне дослідження). – Львів: ІРД НАН України, 2007. – 418 с.
47. Шенкар О. Китай: век XXI: Развитие Китая, его влияние на мировую экономику и геополитическое равновесие. – Днепропетровск: Баланс Бизнес Букс, 2005. – 192 с.
48. Юрківський В.М. Країни світу: Довідник. – К.: Либідь, 1999. – 368 с.
49. Юрківський В.М. Регіональна економічна і соціальна географія. Зарубіжні країни: Підручник. – 2-ге вид. – К.: Либідь, 2001. – 416 с.
50. Encyklopedia Geograficzna Nwiata. Azja. – Krakow, 1997. – 639 s.
51. Enkarta: Biblioteca Premium. – Microsoft, 2007.
52. Rykiel Z. Podstawy Geografii Politycznej. – Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, 2006. – 263 с.
53. Turkey and Turkish Foreign Policy. – Ankara, 1996.

Додаток А

План характеристики країни

1. Загальні відомості (площа, чисельність населення, форма державного устрою, адміністративно-територіальний поділ, столиця).
2. Економіко-географічне положення та його господарська оцінка:
 - а) розміщення в регіоні світу;
 - б) оточення (вихід до моря, країни, що межують з даним районом, їхній розвиток, приналежність до інтеграційних об'єднань);
 - в) віддаленість від осередків конфліктів;
 - г) віддаленість від найважливіших паливних та сировинних баз світу;
 - г) розміщення відносно транспортних шляхів міжнародного значення;
 - д) зміни в ЕГП та ПГП, що відбулися останнім часом або прогножуються у перспективі;
 - е) загальний висновок про вигідність ЕГП та ПГП.
3. Населення і трудові ресурси:
 - а) зміна чисельності населення, демографічні процеси;
 - б) національний склад населення, приналежність до мовних груп;
 - в) розселення населення (середня щільність та її відмінності, рівень урбанізації, найбільші міста, агломерації);
 - г) забезпеченість трудовими ресурсами району.
4. Природні умови і ресурси:
 - а) основні види ресурсів, що використовуються у промисловості (мінеральні, водні й гідроресурси, лісові);
 - б) умови та ресурси, що мають значення для транспорту й сільського господарства (характер рельєфу, особливості клімату, зональні типи ландшафтів, ґрунти);
 - в) рекреаційні ресурси (природні, культурні).
5. Загальні риси господарства:
 - а) економічна система і рівень соціально-економічного розвитку;
 - б) темпи розвитку і місце у світовому господарстві;
 - в) загальні риси галузевої структури.
6. Промисловість та її структура:
 - а) загальні риси галузевої структури;
 - б) ПЕК, МК, МБК, ХІК, ЛВК, КЛП.
7. Сільське господарство (характеристика основних галузей рослинництва і тваринництва):
 - а) загальні риси АПК;
 - б) рослинництво (зернові, технічні та інші продовольчі, технічні непродовольчі);
 - в) тваринництво (скотарство, свинарство, вівчарство, інші галузі).
8. Транспорт (основні види та географія):
 - а) загальні риси;
 - б) сухопутний (залізничний, автомобільний, трубопровідний) транспорт;
 - в) водний (морський і річковий) та повітряний види транспорту.
9. Зовнішньоекономічні зв'язки:
 - а) обсяги і напрямки зв'язків;
 - б) структура експорту та імпорту.

Додаток Б

Регіони світу

1. Європа

1.1 Західна Європа (Австрія, Бельгія, Велика Британія, Ірландія, Люксембург, Ліхтенштейн, Монако, Нідерланди, Німеччина, Франція, Швейцарія)

1.2 Центрально-Східна Європа (Білорусь, Естонія, Латвія, Литва, Польща, Росія (європейська частина), Словаччина, Угорщина, Україна, Чехія)

1.3 Південно-Східна (Албанія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Молдова, Македонія, Румунія, Словенія, Сербія, Туреччина², Хорватія, Чорногорія)

1.4 Південна Європа (Андорра, Ватикан, Греція, Іспанія, Італія, Мальта, Португалія, Сан-Марино)

1.5 Північна Європа (Данія, Ісландія, Норвегія, Фінляндія, Швеція)

2. Азія

2.1 Південно-Західна Азія

2.1.1 *Близький Схід* (Бахрейн, Ємен, Ізраїль, Ірак, Йорданія, Катар, Кіпр, Кувейт, Ліван, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія, Сирія, Туреччина)

2.1.2 *Закавказзя* (Азербайджан, Вірменія, Грузія)

2.1.3 *Середній Схід* (Афганістан, Іран)

2.2 Південна Азія (Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдівська республіка, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка)

2.3 Південно-Східна Азія (Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, М'янма, Сінгапур, Таїланд, Тимор-Лоросає, Філіппіни)

2.4 Східна Азія (Китай, КНДР, Монголія, Південна Корея, Тайвань, Японія)

2.5 Північна і Центральна Азія (Казахстан, Киргизстан, Росія, Таджикистан, Туркменистан, Узбекистан)

3. Америка

3.1 Північна Америка (Канада, США)

3.2 Середня Америка

3.2.1 *Вест-Індія* (Антигуа і Барбуда, Багами, Барбадос, Гаїті, Гренада, Домініка, Домініканська Республіка, Куба, Сент-Вінсент і Гренадини, Сент-Кітс і Невіс, Сент-Люсія, Тринідад і Тобаго, Ямайка)

3.2.2 *Центральна Америка* (Беліз, Гватемала, Гондурас, Коста-Ріка, Мексика, Нікарагуа, Панама, Сальвадор)

3.3 Південна Америка (Аргентина, Болівія, Бразилія, Венесуела, Гайана, Еквадор, Колумбія, Парагвай, Перу, Суринам, Уругвай, Чилі)

4. Африка

4.1 Північна Африка (Алжир, Єгипет, Лівія, Мавританія, Марокко, Туніс)

4.2 Західна Африка (Бенін, Буркіна-Фасо, Гамбія, Гана, Гвінея, Гвінея-Бісау, Кабо-Верде, Кот д'Івуар, Ліберія, Малі, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєра-Леоне, Того)

4.3 Центральна Африка (Ангола, Габон, Екваторіальна Гвінея, Камерун, Конго-Браззавіль, Конго-Кіншаса, Сан-Томе і Принсіпі, Центральноафриканська Республіка, ЧАД)

4.5 Східна Африка (Бурунді, Джибуті, Еритрея, Ефіопія, Замбія, Кенія, Малаві, Руанда, Сомалі, Судан, Танзанія, Уганда)

4.6 Південна Африка (Ботсвана, Зімбабве, Комори, Лесото, Мадагаскар, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Південна Африка, Свазіленд, Сейшели)

5. Австралія і Океанія

5.1 Австралія і Нова Зеландія

5.2 Океанія

5.2.1 *Меланезія* (Вануату, Папуа-Нова Гвінея, Соломонові Острови, Фіджі);

5.2.2 *Мікронезія* (Кірібаті, Маршаллові Острови, Науру, Федеративні Штати Мікронезії);

5.2.3 *Полінезія* (Самоа, Тувалу, Тонга).

² Західна Фракія – крайньо західна європейська частина Туреччини.

СЛОВНИК ТЕРМІНІВ

Автаркія (від грец. *autarkeia* – самозадоволення) – політика й ідеологія, спрямовані на відокремлення економіки однієї держави чи групи держав від економіки інших країн, що має на меті створення замкнутої системи господарювання, зорієнтованої на самозабезпечення. А. виражається у прийнятті різноманітних заходів щодо обмеження проникнення зарубіжних товарів та іноземного капіталу, створення пільгових умов для розвитку виробництва всередині замкнутої системи. А. може слугувати як суто економічним цілям, так і цілям політичного характеру. Найчастіше прояви подібної політики пов'язані з відособленням національних господарств заради підготовки до ведення війни, коли реалізуються завдання створення запасів стратегічних матеріалів та сировини, передбачено здійснення жорсткого контролю за розвитком внутрішнього ринку. А. мала б зробити країну незалежною під час економічної блокади. Подібну політику намагалась проводити Албанія та фактично проводить в даний час Північна Корея. Сучасна система міжнародних відносин та міжнародний розподіл праці роблять таку політику практично економічно невиправданою.

Аквакультура – штучне вирощування і розведення морських промислових організмів (устриць, водоростей, риб, ракоподібних та ін.) у лагунах, лиманах, естуаріях та інших морських акваторіях. Аквакультура набула значного розвитку в країнах Східної Азії.

Азіатсько-Тихоокеанське економічне співробітництво АТЕС – утворено в 1989 році. До складу входять: Австралія, Бруней, В'єтнам, Індонезія, Канада, Китай, Республіка Корея, Кірібаті, Малайзія, Мексика, Маршалові острови, Нова Зеландія, Папуа-Нова Гвінея, Перу, Росія, Сінгапур, США, Таїланд, Тайвань, Філіппіни, Чилі, Японія.

Головною метою АТЕС є сприяння економічному зростанню країн: регіональній торгівлі, інвестиціям, рухові фінансових ресурсів, розвитку людських ресурсів, передачі технологій, промислового співробітництва і розвитку інфраструктури. Його частка (без Росії) у світовому ВВП становить 60%, в світовій торгівлі – 40%, в золотовалютних резервах – 80%.

Анклав – частина або вся територія держави, повністю оточена сухопутною територією іншої держави. Питання про сполучення анклаву з основною частиною держави або з іншими державами розв'язується на основі угоди між зацікавленими державами.

Асоціація регіонального співробітництва Південної Азії (СААРК) – створена в 1985 році. До її складу входять 7 країн-членів: Бангладеш, Бутан, Індія, Мальдіви, Непал, Пакистан, Шрі-Ланка. Місцеперебування – Катманду, Непал. Основна мета – прискорення економічного росту, соціального прогресу і культурного розвитку в регіоні; сприяння активному співробітництву в економічній, соціальній, культурній і науково-технічній областях; зміцнення співробітництва з країн, що розвиваються. Діяльність організації вкрай пасивна через конфліктні ситуації в регіоні.

Асоціація держав Південно-Східної Азії (АСЕАН) – заснована в 1967 році. Складається з 9 членів: Бруней, В'єтнам, Індонезія, Камбоджа, Лаос, Малайзія, Філіппіни, Сінгапур, Таїланд. Головною метою АСЕАН є прискорення економічного зростання і соціального прогресу країн регіону. Шляхом досягнення цієї мети є тісне співробітництво і взаємодопомога в економічній, соціальній, культурній і науково-технічній сферах.

БАМ – залізниця в азійській частині Росії; траса від Усть-Куту до Комсомольська-на-Амурі. Основна частина шляху збудована в 1974-84 роках. Існує 3 відгалуження до Транссибірської залізниці. Перетинає 11 великих річок (Ангару, Лену, Амур і ін.), 7 гірських хребтів, має 8 тунелів. Залізниця у 1970-х роках оголошена Всесоюзним комсомольським будівництвом. Основна частина дороги будувалась понад 12 років. Будівництво БАМу передбачало доступ до розробки і транспортування цінних родовищ корисних копалин.

Бангалор – район технопарків на півдні Індії, аналог Кремнієвої долини в США.

Близький Схід – регіон, який формують 5 країн: Ірак, Сирія, Йорданія, Ліван, Ізраїль.

Болівуд – власна назва індійської кіноіндустрії, похідна від Голівуд.

Валовий національний продукт (ВНП) – сукупна вартість кінцевих товарів і послуг в ринкових цінах. Включає в себе вартість спожитих населенням товарів і послуг, державних закупівель, капітальних вкладень і сальдо закордонних операцій.

Виключна економічна зона – 200-мильна територія, в якій прибережна держава має усі економічні права. Ресурси у цій зоні (риба, нафта, мінерали) належать також прибережній державі, яка може їх експлуатувати, здавати в оренду, продавати або ділитися ними.

Військово-промисловий комплекс – сукупність галузей національного господарства і державних інституцій, що забезпечують обороноздатність країни і, в разі необхідності, здійснюють захист суверенних прав нації від посягань зовнішньої агресії. З економічної точки зору витрати на ВПК є чистими витратами суспільства. В разі, коли вони перевищують 30-40% у ВВП країни, така економіка вважається мілітарною. Це негативно впливає на соціально-економічний стан громадян, однак саме в галузях ВПК розробляється значна частина сучасних технологій «прориву», які з часом використовують у цивільних потребах, наприклад, мережа Інтернет, мобільний зв'язок та ін. Найбільшим в абсолютних показниках є військовим бюджет США, він перевищує сукупний військовий бюджет всіх інших держав світу.

ГЕС «Три ущелини» - найбільший у світі гідроенергетичний комплекс зданий в експлуатацію у 2011 р. на р. Янцзи. Забезпечує дешевою електроенергією центральний промисловий район Китаю, а також захищає низовини південного-сходу країни від катастрофічних паводків. Існуюча гребля розширила русло річки в середньому до 1,3 км на відстані 630 км. Водосховище поглинуло повністю або ж частково 2 великих міста, 140 малих міст, 1351 село і 1300 археологічних пам'яток. Приблизно 2 млн ос. було переселено. Викликає гостру критику щодо порушення екологічної рівноваги.

Гіперурбанізація – надмірне зростання міських агломерацій, що призводить до утворення мегаполісів.

Джакотський трикутник – включає Японію, Південну Корею і Тайвань. Це регіон величезних міст, споживання сировини величезних обсягів з усього світу, неосяжного експорту і глобальних фінансових зв'язків.

Діаспора – розсіяння народу за межами національної держави з економічних, політичних та інших причин. Щодо української діаспори, то до неї ще вживають терміни «українці на поселеннях», «зарубіжні українці», канадські (аргентинські, бразильські та інші) українці.

Економічний націоналізм – політика економічного протекціонізму з боку держави, спрямована на захист вітчизняного товаровиробника, досить чітко простежується в сучасній Індії.

Економічні «тигри» - умовна назва чотирьох країн Східної Азії, які першими здійснили швидку і успішну індустріалізацію в 70-80-х рр. на японський зразок (Південна Корея, Гонконг (Сянган), Сінгапур, Тайвань).

«Зелена» революція – сукупність заходів міжнародного співтовариства і країн, що розвиваються, в 60-70-х роках ХХ ст., які були спрямовані на підвищення продуктивності праці сільського господарства економічно відсталих країн з метою подолання глобальної проблеми голоду. Основні заходи були спрямовані на механізацію, хімізацію, інтенсифікацію сільського господарства, запровадження високопродуктивних культур і поголів'я ВРХ. Зелена революція дозволила вирішити продовольчу проблему в низці країн Азії, Африки та Латинської Америки. Сучасний етап пов'язують із успіхами генної інженерії.

Інвестиції – довгострокові вкладення капіталу в галузі економіки всередині країни та закордоном.

Індустріальна інерція – тенденція промислових виробництв чи фірм залишатися в даній місцевості чи пункті і після того, коли умови, які попередньо визначили вибір цієї місцевості чи пункту, суттєво змінилися.

Індустріальний імпульс – тенденція міст, в яких створені промислові споруди і система послуг підтримувати чи збільшувати їх значимість і після того, коли умови, які цьому сприяли, суттєво змінилися. Вживається також термін *географічний імпульс* як ширше поняття, ніж індустріальний імпульс. Географічний імпульс можна визначити як тенденцію будь-якого промислового виробництва в даній місцевості збільшувати своє значення і після того, коли умови, які були в передумові, суттєво змінилися.

Копра – висушена поживна тканина плоду кокосової пальми – кокосового горіха. Використовується для отримання кокосового масла, виробництва маргарину і мила. Копра є одним із найважливішим експортних культур.

Курди –фрагментована національна меншина, яка нараховує близько 25 млн. осіб. Найбільше курдів живе у Туреччині, Ірані, Іраку, Сирії, Вірменії та Азербайджані.

Малонаселеність – недостача населення для ефективного використання природних ресурсів.

Мальтузіанство – сукупність концепцій, названих на честь засновника цього напрямку англійського економіста Томаса Мальтуса. Провідною ідеєю концепції самого Мальтуса є безмежне і незмінне прагнення людей до розмноження. Широко відоме формулювання мальтусівського закону, наведене в першому виданні його книги «Досвід закону народонаселення», відповідно до якого населення збільшується в геометричній прогресії, а засоби існування – в арифметичній. В теорії народонаселення Мальтуса із біологічного детермінізму в трактуванні демографічних процесів впливає демографічний детермінізм в поясненні бідності та політичних конфліктів. В наш час мальтузіанство трансформувалось в *неомальтузіанство*. Сучасні мальтузіанці вважають теперішнє зростання чисельності населення причиною глобальної екологічної кризи.

Материковий регіон – регіон Південно-Східної Азії, який включає В'єтнам, Камбоджу, Лаос, Таїланд і М'янму.

Натуральне господарство – тип господарства, в якому продукти виробляють лише для внутрігосподарського використання, задоволення потреб виробників. Натуральне господарство переважає в умовах недостатнього розвитку продуктивних сил, суспільного поділу праці, товарно-грошових відносин. Пережитки натурального господарства зберігаються і в наш час. У багатьох країнах, що розвиваються Африки натуральні форми господарювання складають значну, а в деяких країнах (С'єра-Леоне, Малаві, Чад, Бурунді та ін..) – переважаючу частину економіки.

Неоколоніалізм – система економічних, політичних, правових, ідеологічних та інших відносин, що базується на нерівноправному становищі слаборозвинених країн у світовому господарстві. Визначальними серед них є відносини економічної залежності країн, що розвиваються, від промислово розвинених держав. Відбувається зміна форм неоколоніалізму: якщо раніше іноземні капіталовкладення спрямовувались в гірничодобувну промисловість і сільське господарство, то тепер все більше їх іде в обробну промисловість, сюди експортуються екологічно брудні виробництва. Разом з тим, останнім часом виділяються країни, які випускають товари, що вимагають високої кваліфікації праці. В сучасних умовах зростає залежність від імпорту засобів виробництва, нових технологій з розвинутих країн. Ця залежність отримала назву «технологічного колоніалізму».

Нова індустріальна держава (НІД) - термін з'явився у 70-х роках ХХ ст. спочатку для позначення таких країн, як Південна Корея, Сінгапур, Тайвань, Гонконг. У 80-х роках список поповнився новими країнами – Бразилією, Мексикою, Таїландом, Індією, Чилі; до третьої – Туреччина, Кіпр, Туніс, Індонезія; до четвертої – Китай, Філіппіни, Маврикій, Венесуела, В'єтнам і Єгипет. У 1997 р. Південна Корея і Сінгапур офіційно переведені до розвинених країн.

Омоте Ніппон (Парадна Японія) – тихоокеанський урбанізований, високотехнологічний і динамічний район.

ОПЕК (Організація країн-експортерів нафти) - заснована в 1960 р. для захисту інтересів нафтовидобувних країн Азії, Африки, Латинської Америки на світовому ринку нафти і нафтопродуктів. Членами ОПЕК є 12 країн: Алжир, Венесуела, Габон, Індонезія, Ірак, Іран, Катар, Кувейт, Лівія, Нігерія, ОАЕ, Саудівська Аравія.

Головна мета ОПЕК – стабілізація світових цін на нафту на рівні, який забезпечує інтереси країн-членів.

Організація економічного співтовариства (ОЕС) – заснована Туреччиною, Іраном і Пакистаном. В 1985 році до ОЕС увійшли Азербайджан і середньоазіатські республіки колишнього СРСР.

Острівний регіон – Малайзія, Сінгапур, Індонезія, Східний Тимор, Бруней, Філіппіни.

Перенаселеність – надлишок населення чи брак природних ресурсів, що веде до зниження рівня життя всього населення.

Периферія – території держави, які недостатньо освоєні в господарському відношенні, віддалені від економічно розвинутого серцевинного ареалу. Периферійні території характерні для Росії та країн Північної Європи.

«План Коломбо» зі спільного економічного і соціального розвитку в Азії і Тихому океані – організація утворена в 1950 році на основі британського плану допомоги колишнім колоніям. Угоду про її заснування було підписано в столиці Шрі-Ланки м. Коломбо, звідти і назва.

«План Коломбо» сполучає дві групи держав: донори – Велика Британія, США, Канада, Японія, Австралія, Нова Зеландія; одержувачі допомоги: Індія, Пакистан, Шрі-Ланка, Афганістан, Іран, Непал, М'янма, Мальдівська Республіка, Бутан, Бангладеш, Лаос, Камбоджа, Малайзія, Таїланд, Сінгапур, Папуа-Нова Гвінея, Індонезія, Філіппіни, Фіджі, Республіка Корея. Всього організація налічує 26 членів.

Цілі «Плану Коломбо»: сприяння економічній і соціальній допомозі країнам-членам Азії й Тихого океану; координація надання технічної і фінансової допомоги цим країнам; обговорення проблем економічного розвитку країн регіону.

Полюс зростання – це концентрація промислових об'єктів у міському центрі, які після введення їх у дію починають розвиватися і спричиняють ефект розвитку в навколишніх регіонах.

Рада арабської економічної єдності РАЕС утворена в 1964 році державами-членами Ліги арабських держав. Рада сполучає 12 країн: Єгипет, Ірак, Іран, Йорданію, Йемен, Кувейт, Лівію, Мавританію, ОАЕ, Палестину, Сирію, Сомалі, Судан.

Головна мета – досягнення арабської економічної єдності через утворення спільного ринку, що передбачає вільний рух капіталу і людей, свободу торгівлі, ліквідацію перешкод економічній діяльності в територіальному просторі арабського світу.

Регіональні диспропорції – це нерівномірний соціально-економічний розвиток регіонів, який може призвести до *сепаратизму* та *деволюції*. Проявляється: 1) на місцевому рівні – різниця між міськими центрами та сільською периферією; 2) на національному рівні – поділ Італії на Центр, Північ і Південь; 3) на міжнародному рівні – центр і периферія в ЄС, наприклад, положення Бельгії і Латвії; 4) на глобальному рівні – наявність трьох розвинутих економічних центрів світу (Європа, Північна Америка і Східна Азія) з одного боку та найбідніших країн, що розвиваються чи відстають в розвитку, з другого.

Реекспорт – перепродаж товарів закордон, як правило сировини чи напівфабрикатів, які були раніше імпортовані з інших країн, інколи після певного рівня переробки.

Світові міста – концепція світових міст, висунута Дж. Фрідманом і Уолффом у роботах 1982 р. і 1986 р., ввійшла в число класичних в географії. Світовими містами є ті, функції яких мають планетарне значення. У них концентрується виробництво не стільки товарів, скільки виробництво інформації, яка поширюється в глобальному масштабі. Світовими містами є також потужні транспортні вузли із зручним географічним положенням, великі морські порти, на які припадає істотна частка в транспортній інфраструктурі світу, значні міжнародні центри з рекреаційними функціями та ін. Головні ознаки світових міст крім їх людності — це спеціалізація на фінансово-управлінських операціях, ділових послугах, інтенсивність різноманітних інтернаціональних зв'язків, сильна концентрація *штаб-квартир* транснаціональних корпорацій, банків, юридичних фірм, рекламних агентств та інших закладів, призначених для надання ділових послуг. Серед таких міст в Західній Європі – Лондон, Париж, Женева, Брюссель та ін.

Серцевинний ареал – центральна, внутрішня область держави. Найбільш освоєна в господарському відношенні територія, яка часто співпадає з місцем, де зародилась держава.

Спеціальні економічні зони (СЕЗ) – так звані відкриті міста і відкриті прибережні території, які б залучали технології та інвестиції з-за кордону і трансформували економічну географію Східного Китаю. У цих зонах інвесторам пропонують багато пільг, низькі податки, регулювання імпорту і експорту послаблене, дозволяється наймання робочої сили за

контрактом. Продукцію, вироблену в економічних зонах, можна продавати на іноземних ринках і за певних обмежень у Китаї.

Співдружність Незалежних Держав – політико-економічна міжнародна організація, яка утворена за ініціативою України, Росії і Білорусії за угодою від 8 грудня 1991 р. в процесі розпаду СРСР. Склад (12 держав): Азербайджан, Вірменія, Грузія, Казахстан, Киргизстан, Молдова, Росія, Таджикистан, Туркменістан, Узбекистан, Україна. В угоді про створення СНД зазначалося, що на території держав, які його підписали, не допускається застосування норм права третіх держав. Діяльність органів влади СРСР припиняється. Угода проголошувалась відкритою для приєднання всіх радянських республік. Парламенти ратифікували Угоду про створення СНД – Україна і Білорусія (10 грудня 1991р.), Росія (12 грудня 1991 р.). 21 грудня в Алма-Аті було підписано Декларацію про приєднання до СНД Казахстану, Узбекистану, Таджикистану, Туркменістану, Вірменії, Молдови і Азербайджану. Статут СНД набув чинності 22 січня 1994 року. Основними принципами діяльності СНД згідно нього було визначено: здійснення співробітництва в політичній, економічній, екологічній, гуманітарній, культурній та інших сферах; співробітництво між державами-членами з метою забезпечення міжнародного миру та безпеки; мирне вирішення суперечок і конфліктів між державами Співдружності та ін. У межах СНД створено ряд структурних органів: Рада голів держав-учасниць, Міжпарламентська Асамблея, Рада голів урядів, Виконавчий комітет та ін. Всі органи СНД згідно статуту мають суто консультативні та координаційні функції. Єдина постійно діюча структура Виконавчий секретаріат розташована у Мінську. Геополітичним стрижнем СНД є Росія. Україна розглядала і розглядає СНД як механізм цивілізованого розлучення пострадянських республік і налагодження взаємовигідних і рівноправних взаємин між країнами-учасницями. З початку 2000 р. СНД перетворилась на доволі аморфну структуру, яка втратила політичний авторитет. Більшість країн-членів будують свої стосунки на двосторонній основі, оминаючи наднаціональні структури СНД.

Супертанкер – надвеликий океанічний танкер; використовується для перевезення сирої нафти. В періоди пониження попиту на міжнародні перевезення нафти супертанкери використовуються як гігантські плавучі сховища.

Технополіс, Технопарк – своєрідні територіальні зони «високих технологій». Ядром їх формування спочатку були університети. Навколо них зосереджуються промислові корпорації, науково-дослідницькі підрозділи й лабораторії, обчислювальні центри. Таким чином формувалася сукупна виробничо-дослідницька і соціальна інфраструктура. До числа найбільших технопарків належить «Силіконова долина» (Каліфорнія). У ФРН діють 30 технополісів, у Франції – 50.

Трансміграція – політика насильного переселення жителів країни з серцевини на периферію, на малозаселені острівні території.

Транспамірське шосе – одна з найвисокогірніших автодоріг світу (проходить через перевал Койтезек, 4272 м), яка забезпечує сполучення Душанбе з віддаленими південно-східними регіонами Таджикистану (Південно-Бадахшанська область). Взимку шосе не експлуатується.

Третій світ – у англійській географії так називають країни, що розвиваються (123 країни Африки, Азії, Америки і Океанії), таким чином їх відокремлюють від високорозвинених і середньорозвинутих держав.

Туркестан – регіон, який охоплює Казахстан, Туркменістан, Узбекистан, Киргизстан, Таджикистан, Афганістан; населений тюркськими народами ісламського віросповідання.

Ура Ніппон (Задвірки Японії) – менш розвинена в соціально-економічному відношенні периферія Японії, що знаходиться на сході країни і омивається водами Японського моря.

ФАО (Всесвітня продовольча організація) – підрозділ ООН, який веде боротьбу з причинами і наслідками голоду у країнах, що розвиваються. Штаб-квартира знаходиться у Римі.

Шанхайська організація співтовариства (ШОС) – субрегіональна міжурядова міжнародна організація, утворена в 2001 році в м. Шанхай. До ШОС входять 6 країн% Китайська Народна Республіка, Російська Федерація, Республіка Казахстан, Киргизька Республіка, Республіка Таджикистан, Республіка Узбекистан. Основні цілі% підтримка і

забезпечення миру, безпеки і стабільності в Середній Азії, розвиток співробітництва в політичній, торгово-економічній, науково-технічній, культурній, освітній, енергетичній, транспортній, екологічній і ін. областях. Важливий документ – Конвенція про боротьбу з тероризмом, сепаратизмом і екстремізмом.